

Omvärldsanalys 2015

Arbetsmarknad & kompetensutveckling

Innehåll

Befolkningsförändringar och flyttningsmönster	2
Sysselsättning och försörjning.....	3
Nationella politiska riktlinjer och mål	5
Boende och kommunikationer	6
Arbetsmarknad, utveckling och kompetensförsörjning	7
Vuxenutbildning.....	12
Migration.....	18
Litteraturförteckning.....	21

Befolkningsförändringar och flyttningsmönster

De äldre blir fler i Skåne

Den äldre delen av befolkningen i Skåne förväntas öka i antal under prognosperioden. Åldrarna 65-79 år ökar med närmare tjugo procent, och de som är 80 år och äldre ökar med över tio procent. Det ökade antalet äldre personer kommer att påverka kommunernas äldreomsorg, men även hälso- och sjukvården i Region Skåne. Befolkningens förändrade åldersstruktur i Skåne kommer att påverka olika sektorer på arbetsmarknaden, som barnomsorg, skola och äldreomsorg. Åldersstrukturen kommer förmodligen även att påverka efterfrågan på olika boendeformer (1)

De äldre blir fler i Hässleholm

I Hässleholm förväntas antalet barn och unga att öka med 450 fram till 2022. Personer i förvärvsaktiv ålder 20-64 minskar med 180. Däremot kommer åldersgruppen 65-79 år att öka med 700. De som är 80 år och äldre ökar med 500 personer. Kommunens nettoökning för perioden blir 1 470 personer. (1)

Befolkningsökningen bland den yngre och äldre befolkningen kommer att sätta press på barnomsorgen och skolan, men framförallt på äldreomsorgen. Dessa verksamheter kommer att behöva mer resurser för att kunna tillgodose behoven, samtidigt som befolkningsminskningen i de yrkesaktiva åldrarna kommer att innebära ett lägre skatteunderlag.

Flyttningsmönstret förändras

Det flyttas mycket mellan kommunerna i Skåne. Det generella flyttningsmönstret är att ungdomar flyttar från en mindre kommun till en större, oftast för att studera eller uppleva stadslivet. Utbudet av mindre lägenheter och hyresrätter, som är mer omfattande i de större kommunerna är förmodligen också en orsak till flyttmönstret. När ungdomarna ett antal år senare bildar familj flyttar de ut från den större kommunen för att bosätta sig i någon mindre närliggande kommun där det finns gott om bostäder lämpliga för barnfamiljer. Trenden att fler unga väljer att bosätta sig i städer fortsätter och fler förväntas också få åtminstone sitt första barn där och flyttar inte lika snabbt till kranskommunerna när barnåren nalkas. (1)

Sysselsättning och försörjning

Låg sysselsättning trots fler i arbete

Den skånska arbetsmarknaden är dålig på att använda den potential som finns i den demografiska strukturen. Skåne har den lägsta förvärvsfrekvensen i Sverige. Bara 74 procent av befolkningen mellan 20-64 år är förvärvsarbetande. Det kan jämföras med riksgenomsnittet på 77 procent. I dessa siffror är gränspendlingen mot Danmark och Norge inräknad. Skåne har generellt sett en lägre sysselsättningsgrad i alla åldersgrupper jämfört med genomsnittet i Sverige. (2)

Få försörjer många

Alla förvärvsarbetande i Skåne ska idag, förutom sig själva, försörja 1,19 personer som inte arbetar. Detta är en högre siffra än de övriga storstadslänen. Trots en stark demografisk struktur lyckas alltså inte Skåne komma ner på samma faktiska försörjningsbörda som genomsnittet för Sverige, som ligger på 1,12. Vid lågkonjunkturer ökar arbetslösheten och i varje konjunkturedgång lämnas ytterligare en grupp kvar i arbetslöshet. Det är ett tydligt mönster, särskilt bland unga. (2)

Ungdomars återinträde till arbete

Det finns en stor andel ungdomar som inte studerar eller har sysselsättning. I denna grupp inkluderas bland annat personer som inte har anmält emigration, som bor hemma och lever på sina föräldrar eller som är på långresa. Men det kan också handla om utslagna individer utan myndighetskontakter. (2) Det finns därmed anledning att närmare ta reda på vad dessa individer gör.

Mer kunskap behövs

Skånes låga sysselsättningsnivå är en av de stora utmaningarna i regionen inför framtiden. Mer kunskap behövs om vad den stora grupp människor som varken studerar eller arbetar gör. Det är en viktig uppgift att kunna beskriva dessa människor, deras situation och ge underlag för att hitta åtgärder som hjälper dessa till arbete eller till studier. (2)

Demografiska förutsättningar

Fram till 2015 förmodas 40-talisterna gå i pension och lämna arbetsmarknaden. Dessa kommer att behöva ersättas av fler unga än vad som förväntas komma in på arbetsmarknaden. Till viss mån balanseras detta

av att fler än tidigare väljer att stanna kvar i arbetslivet efter 65 års ålder. Även en större andel av dem i åldersgruppen 60-64 år väntas arbeta längre än tidigare. Incitamenten är pensionssystemet som ger en större utdelning för dem som fortsätter att arbeta efter att formellt ha uppnått pensionsålder. (3)

Dubbla utmaningar i generationsväxlingen

Problemet med generationsväxlingen när 40-talisterna går i pension har två delar: För det första handlar det om att få nya, unga medarbetare att lockas till arbetsplatsen, få dem att trivas och stanna kvar. För det andra handlar det om att se till att äldre medarbetare får en chans att lämna över sina samlade erfarenheter och kunskaper till yngre generationer. För att lyckas med detta krävs:

- **Kunskap** – såväl om unga medarbetare och deras krav och förväntningar som hur man faktiskt kan lyckas med integration och kunskapsöverföring mellan generationer.
- **Kultur** – en öppen och välkomnande kultur med högt i tak, som bygger broar över generationsgränser och gör lärande och kunskapsöverföring möjlig.
- **Ansvar** – ett tydliggjort ansvar, inte bara för rekrytering, utan också för integration. Och inte minst för att äldre medarbetares kunskap förs över till yngre och finns kvar när de äldre slutat. (4)

Ungdomars ålder vid etablering på arbetsmarknaden

Ungdomars etableringsålder på arbetsmarknaden steg, mellan 1990 och 2000, från 23 till 29 år för kvinnor och från 22 till 27 år för män. Denna förskjutning mot en högre etableringsålder kommer att bestå. (3)

Arbetskraftens utbildningsbakgrund

Det kommer att ske en förändring av kompetensbehovet i Skåne fram till 2020. Efterfrågan på lågutbildad arbetskraft (de som saknar gymnasial utbildning) minskar med cirka 16 000 personer. Efterfrågan på arbetskraft med gymnasial utbildning ökar endast med cirka 17 000 arbetstillfällen under samma period. Vilket innebär att minskningen av lågutbildade är ungefär lika stor som ökningen av efterfrågan på arbetskraft med 3-årigt gymnasium. (3)

En viktig förutsättning för en balanserad utveckling är att kompetensnivån stiger. I detta sammanhang är de stora matchningsproblemen för

unga utan gymnasieutbildning en särskild utmaning. Arbetslösheten för ungdomar med gymnasiekompetens tenderar att vara mer än 65 procent lägre än för ungdomar som saknar gymnasiekompetens. (3)

Nationella politiska riktlinjer och mål

Smart och hållbar tillväxt för alla

I juni 2010 enades EU:s stats- och regeringschefer om utformningen av Europa 2020-strategin. Strategin är EU:s gemensamma ramverk för att skapa långsiktig hållbar tillväxt och fler jobb i hela unionen. Den bygger på tre övergripande prioriteringar som ska förstärka varandra:

- Smart tillväxt; utveckla en ekonomi baserad på kunskap och innovation.
- Hållbar tillväxt; främja en mer resurseffektiv, grönare och konkurrenskraftigare ekonomi.
- Tillväxt för alla; stimulera en ekonomi med hög sysselsättning och med social och territoriell sammanhållning.

Riktlinjer och mål för genomförandet av strategin

EU:s medlemsstater har enats om övergripande riktlinjer och målsättningar som ligger till grund för genomförandet av Europa 2020-strategin i såväl medlemsstaterna som på EU-nivå. Enligt riktlinjerna ska medlemsstaterna genomföra reformer som syftar till att uppnå bl.a. sunda offentliga finanser, ökat arbetskraftsdeltagande bland kvinnor och män, förbättrat företagsklimat samt förbättrad utbildning och forskning. I de nationella reformprogrammen ska medlemsstaterna varje år redovisa hur riktlinjerna beaktas i den nationella politiken. (5)

Fyra nationella mål med inriktning på arbetsmarknaden

Genom att sätta upp nationella mål blir medlemsstaternas ansvar för att driva igenom nödvändiga reformer tydlig. Utgångspunkten för den svenska regeringen är att de nationella målen ska vara ambitiösa men realistiska och förenliga med en uthållig tillväxt och sunda offentliga finanser.

Sveriges nationella mål är:

- Att eftersträva en höjning av sysselsättningsgraden till väl över 80 procent för kvinnor och män i åldrarna 20-64 till år 2020. Höjningen ska främst ske i grupper med en svag förankring på arbetsmarknaden, som unga och utrikes födda, och genom att motverka långa tider utan arbete. Skillnaden i sysselsättningsgrad mellan kvinnor och män ska minska genom en ökning av kvinnors sysselsättningsgrad.
- Att öka den sociala delaktigheten genom att minska andelen som är utanför arbetskraften (utom heltidsstuderande), långtidsarbetslösa eller långtidssjukskrivna till väl under 14 procent 2020.
- Att andelen 18 till 24-åringar som inte avslutat gymnasiestudier och som inte studerar ska vara mindre än 10 procent 2020 och att andelen 30 till 34-åringar som har minst en tvåårig eftergymnasial utbildning ska uppgå till 40-45 procent 2020.
- Att offentliga och privata investeringarna i FoU ska uppgå till ungefär 4 procent av BNP år 2020. (5)

Boende och kommunikationer

Unga drömmer om stadens puls

Ålder och den livsfas man är i har stor betydelse för var man vill bo. Generellt är det ålder som förklarar mest var man vill bo. Dubbelt så många 80 och 90-talister ser storstaden som ideal jämfört med 30-, 40- och 50-talister. Minst attraktivt i alla generationer är småorter på upp till 10 000 invånare. Men det är inte bara staden man drömmer om. Unga drömmer också om ett fint boende. När boende ställs mot andra drömmar, som ett bra arbete, barn, familj, karriär, framgång och rikedom så är det just boende som kommer i topp. (6)

Goda kommunikationer blir allt viktigare

Det är inte nöjen, tillgång till natur eller närhet till släkt som är viktigt där man bor. Det är helt enkelt bekväma och bra bostadsförhållanden. Att bostadsorten ingår i ett bredare regionalt sammanhang har blivit allt viktigare. De senaste åren har en ganska dramatisk arbetsmarknadsförstoring skett, där människor rör sig över längre sträckor för att arbeta.

Troligen är det denna trend som avspeglar sig i vad vi värderar som viktigt. Goda kommunikationer har alltså blivit relativt sett viktigare. Samtidigt har goda arbets- och inkomstmöjligheter på orten, samt bra utbildningsmöjligheter på orten blivit väsentligt mindre viktigt. Arbete och utbildning på orten är mindre viktigt än att det finns inom regionen – så länge det finns goda kommunikationer. (6)

Arbetsmarknad, utveckling och kompetensförsörjning

Vidgad arbetsmarknad

En tydlig trend är att den lokala arbetsmarknaden vidgas. Skåne uppdelat i tre lokala arbetsmarknader: Västra Skåne, Kristianstad och Älmhult. Man arbetar i städerna, men bor ofta i en annan kommun. Vid val av bostadsort i förhållande till arbetsort har kommungränserna inte stor betydelse så länge kollektivtrafiken är god. Detta leder till ökad arbetspendling. I tätorterna finns de största arbetsmarknaderna men även den högsta arbetslösheten. Detta beror bland annat på att de nya jobben ofta går till personer som bor i andra kommuner och på att befolkningen i många fall ökat ännu snabbare än nya jobb har skapats. Skåne har en relativt låg förvärvsfrekvens i åldersgruppen 20-64 år, vilket bland annat beror på kvardröjande effekter av 90-talets kris, särskilt tydligt är detta i östra Skåne. (7)

Utebliven sysselsättningstillväxt

Skåne är en dynamisk region som haft en stark sysselsättningstillväxt sedan slutet på 90-talet. Trots detta är andelen sysselsatta i befolkningen låg eftersom befolkningen i arbetsför ålder vuxit snabbt. Utvecklingen gör att Skåne står inför flera stora utmaningar. Sysselsättningstillväxten kommer inte att vara tillräckligt stark för att på något avgörande sätt öka sysselsättningsgraden, trots att befolkningen förväntas öka i svagare takt än under det gångna decenniet. Det är därför hög risk för att Skåne även i fortsättningen kommer att ha lägst sysselsättningsgrad i riket. Den låga sysselsättningsgraden gör bland annat att skattekraften inte blir tillräckligt hög för att fullt ut finansiera de ökande behoven av välfärdstjänster.

Det finns risk för att det även i framtiden kommer att vara brist på personal samtidigt som arbetslösheten är förhållandevis hög. Personalbristen kommer framför allt finnas inom gymnasiala yrkesutbildningar,

tekniska utbildningar (t.ex. kvalificerade industriarbetare och ingenjörer), vård- och omsorgspersonal och lärare. (8)

Strukturomvandling – vad innebär det?

Skåne har genomgått och genomgår fortfarande, precis som stora delar av världen, en strukturomvandling. Tillverkningsindustrin i Skåne har minskat antal anställda till förmån för ökat antal anställda inom tjänstesektorn. (7)

Etablering av forskningsanläggningarna MAX IV och ESS

Forskningsanläggningarna MAX IV och ESS beräknas stå klara 2015 respektive 2019. I anläggningarna kommer man att bedriva avancerad materialforskning. Anläggningarna kommer att finnas i Lund, och göra Sverige världsledande inom materialforskning. Det som också är intressant i sammanhanget är vilka effekter forskningsanläggningarna får för tillväxt, arbetstillfällen och företagsetableringar i Skåne, Öresundsregionen och i Sverige. Fram till 2040 förväntas 23 000 nya jobb skapas. (9)

Etableringen av anläggningarna ger Skåne en unik möjlighet att öka intresset för naturvetenskapliga och tekniska utbildningsval som så väl behövs. Det ger också en möjlighet att skapa nya utbildningar där forskningsanläggningarna integreras med utbildningssystemen i regionen.

Det krävs utbildning på alla nivåer

Skånska teknikföretag behöver stärkas och nya högteknologiska företag ska lockas till Skåne. Samtidigt ska såväl näringslivet som anläggningarna försörjas med nödvändig kompetens. Om detta ska låta sig göras krävs utökade utbildningsinsatser mot specifika områden. Då krävs utbildningsinsatser på alla nivåer, inte bara universitetsnivå. (9)

Innovativ företagsmiljö för mindre och nystartade företag

Den största tillväxtpotentialen finns i små enskilda företag. Av naturliga skäl är det störst behov av kunskap om affärsutveckling i yngre företag där erfarenheterna från företagande är begränsade. Samhällets stöd är som starkast inför att företag startas genom rådgivning från organisationer som Nyföretagarcentrum och Almi.

Stödet för nya lokala kunskapsföretag kan stärkas ytterligare under en längre period genom att de erbjuds en innovativ miljö med fasta kontorsplatser på Norra station. Det ska kunna vara en mötesplats för

företag där samverkan och utbyte av kunskaper, affärskontakter och nätverk sätts i centrum. Företagen erbjuds också stöd av en affärcoach.

Ökat behov av personal inom teknik, vård och skola

Mellan 2009 och 2020 beräknas den totala efterfrågan på arbetskraft i Skåne öka med nästan 44 000 personer, eller drygt 8 procent. Efterfrågan på personer med enbart folk- och grundskoleutbildning kommer att minska med nästan 16 000 personer eller drygt 23 procent. Efterfrågan på arbetskraft med gymnasial utbildning bedöms öka med nästan 18 000 personer motsvarande 7 procent. (3)

I Skåne förväntas den framtida efterfrågan på kompetenser bli störst inom teknik och tillverkning. Inom denna utbildningsinriktning bedöms efterfrågan öka med drygt 18 000 personer fram till 2020. (3)

Arbetsmarknadens efterfrågan på civilingenjörer, tekniker, fysiker och kemister är redan idag större än tillgången, och prognoserna pekar på ett växande underskott. Ungas sviktande intresse för teknik och naturvetenskap är inget nytt problem.

Inom hälso- och sjukvård samt social omsorg förväntas också en brist-situation uppstå i Skåne år 2020. Efterfrågan bedöms år 2020 vara ca 84 000 personer medan tillgången beräknas uppgå till knappt 81 000. En brist på utbildad arbetskraft på drygt 3 000 personer är alltså att vänta. Störst brist antalsmässigt väntas bli på omvårdnadsutbildade på gymnasial nivå. En stor brist beräknas även uppstå på bl. a. receptarier, tandläkare och personer med tandsköterskeutbildning. (3)

Personer med pedagogisk utbildning kommer att efterfrågas i ökad utsträckning i Skåne fram till år 2020. Utvecklingen väntas variera mellan olika lärargrupper. Efterfrågan på yrkeslärare väntas minska svagt under prognosperioden medan efterfrågan på förskollärare och fritidspedagoger förväntas öka kraftigt, framförallt fram till år 2016. (3)

Brist på omvårdnadspersonal

Äldreomsorgen i landet står inför stora utmaningar eftersom en allt större andel av befolkningen kommer att vara äldre. Andelen äldre i landet kommer att öka med 35 procent mellan åren 2010-2030, från drygt 1 750 000 till nästan 2 350 000 personer. De äldres hälsa och livskvalitet blir allt bättre, men efterfrågan på äldreomsorg kommer ändå att öka. Eftersom äldreomsorgen är personalintensiv kommer efterfrågan på personal att öka successivt. Behovet av undersköterskor och vårdbiträden kommer att öka som mest under tioårsperioden 2020-2030, med den största ökningen efter 2020. Mellan 2020 och 2030 bedöms

behovet vara cirka 7 700 årligen. Starka skäl talar för att allt fler arbetsgivare kommer att ersätta vårdbiträden med undersköterskor, när vårdbiträden går i pension. (10)

Personalbrist i både landsting och kommuner

Hela 96 procent av landstingen säger att de har brist på personal. Detta kan tolkas på olika sätt. Bristen kan bero på att landstingen inte kan hitta kompetent personal, exempelvis specialistläkare och barnmorskor. Bristen kan också bero på att landstingen inte kan anställa tillräckligt många eftersom ekonomin inte räcker till. Det är en betydligt lägre andel primärkommuner (35 procent) som upplever brist på personal. I 13 procent av primärkommunerna råder det övertalighet. Inget landsting säger sig ha övertalighet. (11)

Lågt intresse för tekniska utbildningar

Regionens teknik- och tillverkningsföretag förväntas kunna växa de närmaste åren. En käpp i hjulen för företagen är att de inte hittar den tekniska kompetensen som de efterfrågar. Tillgången på teknisk kompetens är avgörande för företagets utveckling och möjligheten att skapa tillväxt. Söktrycket är lågt på vissa gymnasieprogram som industriprogrammet, samtidigt är arbetslösheten hög. Näringslivet vill ha möjlighet att anpassa delar av de tekniska utbildningarnas innehåll till de egna behoven.

Det gäller för de kommunala utbildningsanordnarna att öka intresset för tekniska utbildningar bland unga och vuxna. Om de tekniska utbildningarna i Hässleholms gymnasieskolor och Yrkehögskolan Syd certifieras som Teknikcollege kan attraktiviteten till de tekniska utbildningarna öka tack vare den kvalitetshöjning av utbildningarna som möjliggörs med Teknikcollege. Inom Teknikcollege har näringslivet goda möjligheter att påverka utbildningarnas innehåll som gör att anställningsbarheten bland eleverna blir större när de utexaminerats. På så sätt blir tröskeln in i arbetslivet lägre.

Elevernas förmåga att göra väl genomtänkta val med hänsyn till utbildningarnas innehåll och förutsättningarna på arbetsmarknaden måste bli bättre. En SSA-funktion kan ha en nyckelroll i detta genom att arbeta fram kvalitetssäkrade praktikplatser inom alla yrkesgrupper i samarbete med företagen. Kommunens tillväxtavdelning är en självklar samarbetspartner i detta arbete. Såväl studie- och yrkesvägledare som SSA-funktionen måste ge elever och föräldrar en arbetsmarknadsorienterad information som bygger på kunskap och som hämtar sin näring ur kontakter med företagen i regionen. Detta innebär till viss del en ny

inriktning på informationen jämfört med den information som finns idag.

Vilka grupper stannar och lämnar Skåne efter utbildningen

Högutbildade vid Skånska lärosäten hittar i mycket stor utsträckning sin sysselsättning i Skåne. De utbildningsgrupper från Skånska lärosäten som i störst utsträckning stannar och hittar sin sysselsättning i Skåne län är i huvudsak sådana där arbetsmarknaden finns inom den offentliga sektorn. De studenter som i störst utsträckning hittar sin försörjning utanför Skåne län har studerat inom tekniska utbildningar och även mot företagsekonomi. (12)

De regionala utbildningsinstitutionerna har en strategisk roll

Kunskapsnivån hos arbetskraften är av avgörande betydelse för det skånska näringslivets konkurrenskraft, idag och inte minst i framtiden. Frågar man företagen själva, egentligen oavsett bransch, framhåller de ofta att de anställdas kompetens är ett av de klart viktigaste konkurrensmedlen. Detta innebär att de regionala utbildningsinstitutionerna, högskolor och universitet har en strategisk roll för kompetensförsörjningen i regionen. I synnerhet eftersom arbetskraftens rörlighet är begränsad. (12)

Motiverande samtal ger förändrad livsstil

Motivational Interviewing (MI) är en samtalsmetod som används för att motivera individer att uppnå förändringar i livsstilen. I metodens fokus ligger bl.a. att skapa en god relation mellan behandlare och klient, och på så sätt ”så ett frö” som lockar fram motivationen hos individen. En god relation är avgörande i allt behandlings- och förändringsarbete. Internationellt har metoden visat goda resultat i när det gäller motivationshöjande insatser inom skola, vård och behandling.

MI används på Arbetsmarknadsenheten av personal som utbildats i metoden. Det ger personalen ett starkt verktyg i arbetet med att bidra till att deltagarna i verksamheten blir självförsörjande. Metoden ska användas i större skala därför utbildas personal på Arbetsmarknadsenheten av en intern resurs.

Motivational Interviewing Network of Trainers (MINT) är en internationell ideell organisation som arbetar för att stärka kvalitén av utbildning och träning i MI. Karolinska institutet och MINT samarbetar i ett projekt som ska ta fram en certifiering i MI. När en certifiering är klar kommer kraven på kvaliteten i utövandet av metoden att höjas. Om personalen på Arbetsmarknadsenheten ska kunna arbeta med metoden på

ett trovärdigt sätt och med hög kvalitet måste de certifieras. Att certifiera personalen kommer att bli en utmanande process. En intern resurs som är medlem i MINT och som genomgått MINT:s utbildning borde kunna göra utbildningsprocessen smidigare och mindre kostnadskrävande.

Vuxenutbildning

Validering

Eleverna i kommunal vuxenutbildning kan få sina kunskaper och sin kompetens i enskilda ämneskurser och sfi validerade. Validering är en process som innebär en strukturerad bedömning, värdering och dokumentation samt ett erkännande av kunskaper och kompetens som en person har oberoende av hur de förvärvats. Eleverna ska också kunna få kunskaperna dokumenterade skriftligt. (13)

Idag görs validering i begränsad omfattning på omvårdnadsprogrammet i Hässleholm, därför krävs en ny organisation som har instrumenten för att genomföra valideringar. Kommunförbundet Skåne satsar på en valideringsplattform. Under 2014 har en utredning gjorts. Men med ett regionalt samarbete kring validering kan utbildningsinsatserna användas mer effektivt och möjligheten att hjälpa fler till studier ökar eftersom utbildningstiden för den enskilde kan kortas ner och anpassas efter tidigare erfarenheter och kunskaper. Vuxenutbildningen i Hässleholm är involverad i arbetet med validering.

Yrkesvux

Statens satsning på yrkesvuxutbildningar har minskat. Enligt den preliminära tilldelningen för 2015 tilldelas Hässleholms kommun 30 helårsplatser och 6 utbildningsplatser till lastbilsförare.

Omvårdnadslyftet

Omvårdnadslyftet är en statlig satsning som ska stärka kompetensen inom äldre- och funktionshindersomsorgen och ge medarbetarna möjlighet att växa i sina yrkesroller. Kommunerna har kunnat söka statsbidrag för att organisera utbildningar. Anställda inom omsorgsförvaltningen i Hässleholm har utbildats till undersköterskor inom ramen för Omvårdnadslyftet. Utbildningarna genomfördes i samarbete mellan omvårdnadsförvaltningen och Flexvux. Statens satsning på Omvårdnadslyftet avslutas under 2014. Med tanke på de framtida utmaningar som äldreomsorgen står inför när det gäller att klara personalförsörjningen är

en förlängning av Omvårdnadslyftet nödvändig. Det gäller att alltid ha en beredskap för att snabbt kunna starta upp utbildningar vid tillfälliga statliga utbildningssatsningar.

Branscher mer inblandade i yrkesutbildningar

Branscher och företag är alltmer inblandade i yrkesutbildningar. Eftersom maskiner, utrustning och arbetsmetoder förändras snabbt är det viktigt att utbildningsanordnarna planerar och genomför yrkesutbildningar i nära samarbete med branscher och företag. De vet vilka kunskaper som krävs och de har tillgång till moderna maskiner och modern utrustning. Det är viktigt för utbildningsanordnarna att få ta del av denna kunskap och att kunna utbilda de studerande på plats med företagens maskinpark. Annars är risken att elever utbildas som inte blir anställningsbara. Detta är en av grundpelarna i Teknikcollege. (14)

Kommunal vuxenutbildning blir en mer sammanhållen skolform

I ett betänkande från 2013 föreslås sfi (utbildning i svenska för invandrare) och svenska som andraspråk slås ihop till en utbildning. Sfi upphör att vara en egen skolform och blir istället en del inom skolformen kommunal vuxenutbildning tillsammans med grundläggande vuxenutbildning och gymnasial vuxenutbildning.

I betänkandet föreslås också att kraven ökar på utbildningsanordnarna att erbjuda sfi-undervisning flexibelt och individanpassat. Utbildningsanordnaren ska verka för att sfi erbjuds på tider som passar eleven. Om eleven har andra aktiviteter som arbetsmarknadspolitiska program, annan utbildning, praktik, förvärvsarbete eller är föräldraledig, ska hänsyn tas till detta. (15)

Ett gynnsamt utgångsläge i Skåne Nordost

Yrkeshögskolan Syd har den största yrkeshögskoleverksamheten inom Skåne nordost och längst erfarenhet av utbildningsformen. Hässleholm har det mest gynnsamma läget ur kommunikationssynpunkt som ger orten en hög tillgänglighet. Detta ger goda möjligheter att knyta till sig de bästa utbildarna, flest studerande och företag. Med detta i ryggen ges stora möjligheter att utöka och bredda verksamheten. Under 2014 har ett samverkansavtal tagits fram av kommunala utbildningsanordnare i Skåne nordost. Avtalet innebär att samverkan mellan utbildningsanordnarna kommer att ske inom flera viktiga områden i yrkeshögskolan. Det innebär att Yrkeshögskolan Syd och hela yrkeshögskolan inom Skåne nordost kommer att stärka sin ställning.

Yrkeshögskolans finansiering

Yrkeshögskolan finansieras helt med statliga medel. Konstruktionen för finansiering av utbildningsformen skapar en stor osäkerhet. Osäkerheten ligger i att en kommun bara kan ansöka om att få genomföra varje utbildning två gånger. Yrkeshögskoleutbildningarna är 2-åriga. Förvaltningen tvingas då att söka om varje utbildning efter bara två år. Detta skapar en stor osäkerhet i om man kommer att få ny finansiering så utbildningarna kan fortsätta. Ett massivt motstånd från utbildningsanordnare runt om i Sverige har gjort att Myndigheten för yrkeshögskolan ser över möjligheten till ett längre sökintervall. Ett längre sökintervall ger möjlighet att skapa större säkerhet och stabilitet samt högre kvalitet i utbildningarna.

Fler tjänstemän i byggföretagen

De större byggföretagen går mot att arbeta mera med inhyrd personal. Det gör att den egna personalstyrkan minskar på hantverksnivå. Det innebär i sin tur att behovet av fler tjänstemän i arbetsledande och styrande befattningar ökar för att hantera företagens byggen och projekt. Detta ökar arbetsmarknaden för studerande från yrkeshögskolans anläggningsingenjörsutbildningar och byggnadsingenjörsutbildningar.

Införande av fjärde året på gymnasiets teknikprogram

Det fjärde året på gymnasieskolans teknikprogram har permanentats efter en försöksverkssamhet som pågått sedan 2011. Det är frivilligt för kommunerna att anordna det fjärde året. Hässleholm är en av kommunerna som valt att anordna det fjärde året.

Med det fjärde året på gymnasieskolan uppstår två utbildningar på samma kvalifikationsnivå inom samma yrkesområden, – en med en examen från gymnasieskolan och en med en yrkeshögskoleexamen. Arbetslivet efterfrågar båda yrkesgrupperna, gymnasieingenjörer och ”yrkeshögskoleingenjörer”. Men Myndigheten för yrkeshögskolan beviljar bara yrkeshögskoleutbildningar som leder till anställning eller möjlighet att starta eget företag. Ingenjörsutbildningen på gymnasieskolan har däremot inte samma krav på att de studerande ska vara anställningsbara direkt efter utbildningen. Innebörden av lagen om yrkeshögskolan är att de yrkesutbildningar som finns i gymnasieskolan som leder till en viss yrkesroll efter gymnasieskolan, inte kan ingå i yrkeshögskolan. Om det fjärde året innefattar utbildning inom bygg och teknik med samma innehåll och kvalifikationsnivå som idag finns inom yrkeshögskolan, kommer troligen färre av dessa utbildningar att kunna beviljas som yrkeshögskoleutbildningar. (16)

Detta kan få långtgående konsekvenser för Yrkeshögskolan Syd. Risken är att det blir svårare att få bygg- och anläggningsingenjörsutbildningar beviljade. Det är inom dessa utbildningar Yrkeshögskolan Syd har hälften av sin utbildnings verksamhet.

Lärlingsutbildning för vuxna

Enskilda kommuner, kommuner i samverkan eller kommunalförbund kan ansöka om statsbidrag för lärlingsutbildningar för vuxna. Syftet är att ge fler vuxna en möjlighet få en utbildning som till stor del genomförs på en arbetsplats. Statsbidrag kan lämnas för lärlingsutbildning på gymnasial nivå inom kommunal vuxenutbildning och särskild utbildning för vuxna. (17) Enbart statsbidragen medger ingen större verksamhet för de enskilda kommunerna.

Projektet ”Lärlingsakademin” har t.o.m. 2014, vid sidan av statsbidraget, delfinansierats med projektmedel från Europeiska Socialfonden. Båda dessa finansieringskällor medgav tillsammans att fler utbildningar kunde erbjudas. De kommuner som ingick i samarbetet var Hässleholm, Kristianstad, Osby och Östra Göinge. Med tanke på det goda resultatet kommer ”Lärlingsakademin” att fortsätta i något minskat format. De kommuner som deltar står själva för finansieringen.

Nya vägar för flexibilitet i högre utbildning

Hur kan kompetensförsörjningen säkerställas i mindre städer och på landsbygden? Den pågående utflyttningen av ungdomar från landsbygd och mindre kommuner till större städer och högskole- och universitetsstäder är ett problem och en utmaning för många kommuner. Behovet av människor med eftergymnasial kompetens ökar på både offentliga och privata arbetsplatser i hela landet.

Trenden är att lärosätena centraliserar sina utbildningar till högskole- och universitetsorterna, vilket innebär att många måste flytta för att studera. Efter examen blir de kvar på studieorten eller så går flytten till en större stad. Det finns inga ekonomiska incitament för att locka högskolor och universitet att förlägga utbildning utanför det egna campusområdet. Detta skapar stora svårigheter att genomföra utlokaliserade utbildningar eller distansbaserade utbildningar som bygger på lokala och regionala behov.

En annan trend på senare år är det sker en omfördelning av resurser som riskerar att krympa de nya högskolorna och universiteten ute i landet till förmån för de äldre universiteten i storstäderna.

Det finns alldeles för få yrkesutbildningar nära arbetsmarknaden för att den lokala och regionala kompetensförsörjningen ska kunna säkras. Det finns en bred medvetenhet i den kommande utmaningen att kompetensförsörja arbetslivet med efterfrågad kompetens. En efterfrågestyrd utbildning på plats kan motverka att de studerande flyttar för studier och sedan inte kommer tillbaka. (18)

Näringslivets behov och möjligheterna till distansutbildningar bör marknadsföras mot blivande studenter. Ett uppdrag för alla lärcentra i Skåne nordost blir att organisera studiegrupper och samtidigt inta en hög servicenivå mot de studerande.

Vi rör oss mot en alltmer snabbföränderlig värld

Den pågående internationaliseringen och ökade konkurrensen mellan länder och regioner i världen ökar också flödet av varor, människor, information, tankar och idéer. Tillsammans med den digitala erans rörlighet driver detta upp både förändringshastighet och komplexitet i samhälle och arbetsliv.

Vi rör oss mot en verklighet där branscher, jobb och yrkesroller förändras i ett rasande tempo. Kunskapskraven och behovet av specialisering ökar i alla sektorer. Många ”enkla” arbeten försvinner – till utlandet, eller in i den snabbt växande ”automatiserade sektorn” – samtidigt som nya arbeten skapas. När samhällets och arbetslivets förändringstakt drivs upp, förändras också värdet av olika kunskaper och kompetenser allt snabbare. Vi börjar nu se hur jobbcyklerna är kortare än utbildningscyklerna, d.v.s. att den kunskap man tillgodogör sig under en utbildning till del är irrelevant när utbildningstiden väl är slut.

Allt färre människor kommer kunna utbilda sig för ett helt yrkesliv på en gång. Detta pekar på vuxenutbildningens avgörande roll i framtiden. Vuxna människor kommer behöva karriärväxla i allt större omfattning, längre upp i åldrarna, utbildas oftare, och tränas mer effektivt mot specifika yrkesroller och förmågor än idag. (19)

En utveckling där kunskap snabbt blir irrelevant kommer att innebära en stor utmaning för utbildningsanordnarna. Det blir nödvändigt att hålla utbildningsorganisationerna och utbildningarna flexibla så att snabba förändringar kan göras både i själva utbildningsorganisationen och i utbildningarnas innehåll.

En åldrande och mer heterogen befolkning

Andelen äldre ökar kraftigt i Sverige. Färre unga ska försörja fler gamla, och fler kommer att behöva arbeta längre. Samtidigt ökar olikheten bland de äldre. Skillnaderna när det gäller hälsa, ork och kompetens tenderar att bli större. Samhället genomgår en omvandling från att vara ganska homogent, till ett samhälle som präglas av allt större mångfald. Orsakerna är flera – individualisering och skiftande livsstilar, ökad etnisk mångfald och växande ekonomiska klyftor.

Effekten av förändringarna är att människor i olika åldrar, med vitt skilda bakgrunder och värderingar kommer behöva tas emot i vuxenutbildningen. Detta kommer ställa stora krav på ökad flexibilitet och individuell anpassning i såväl utformning som leverans av utbildningstjänster.

(19)

Växande glapp i utbildningssystemet

Utvecklingen pekar på en grund- och gymnasieskola som tenderar att få allt större problem att nå sina högt ställda mål. Kunskapsresultaten sjunker och det verkar bli allt svårare att motivera unga till studier. Högskolevärlden är inte rustad att ta emot människor med bristande grundkunskaper och det är på väg att uppstå ett växande glapp i utbildningssystemet. I det här glappet har vuxenutbildningen en allt större roll att fylla.

(19)

Nya digitala möjligheter

Den digitala världen öppnar upp nya möjligheter till mer flexibelt, fritt tillgängligt, mer individualiserat och engagerande utbildningar. Efter pionjären Khan Academy är en ny typ av utbildningsaktörer nu på väg att göra entré. Världen över satsas nu på att utveckla koncept och affärsmodeller för digitala utbildningar och lärosäten som Coursera, EdX, Udemy och Udacity.

Khan Academy är en ideell organisation med syftet att lära ut kunskap gratis med hjälp av Youtube-klipp. Salman Khan, grundaren och läraren i Khan Academy, skapade organisationen år 2006 och har akademiska examina ifrån både MIT och Harvard.

Utvecklingen av verktyg och verksamhetskoncept på detta område är bara i sin linda. Det är svårt att se framför sig en vuxenutbildning som inte har de digitala möjligheterna som en given utgångspunkt om 20 år. Det är dessutom lätt att föreställa sig hur nya typer av aktörer etablerat sig på vuxenutbildningsarenan, med automatiserat lärande i kärnan av sin verksamhetsidé.

Dessa förändringar pekar mot att vuxenutbildningen kommer fylla en allt viktigare roll i framtiden, eftersom kompetensbehoven i arbetslivet växer och samtidigt förändras allt snabbare över tid. Fler vuxna människor kommer behöva kompetensväxla oftare och längre upp i åldrarna. Digitaliseringen av utbildningarna erbjuder då stora möjligheter för snabbare, mer specialiserade vuxenutbildningar. (19)

Stå upp för vuxenutbildningen

Det gäller att våga stå upp för vuxenutbildningens allt viktigare roll i samhället. Tunga samhällsförändringar pekar på att vuxenutbildningen får en viktigare roll framöver. De huvudsyften som vuxenutbildningen har är helt centrala för Sveriges framtid. Om skolan inte håller måttet blir vuxenutbildningen ett av de viktigaste verktygen för att hantera frågor kring främst inkludering och arbete.

Arbetslivet blir mer snabbföränderligt. Allt som kan göras för att snabbare kunna tillgodose arbetsgivares behov kommer göra vuxenutbildningen mer relevant. Vi kommer se fler korta, mer fokuserade utbildningar som är inriktade mot vissa kompetenser, färdigheter och yrkesroller. Vuxenutbildningen behöver hitta en infrastruktur som tillåter mer dynamik och snabba omställningar utifrån arbetslivets behov. Tillämpningen av digitala verktyg och utbildningskoncept kommer bli viktigare i den strävan.

Vuxenutbildningen fyller en allt viktigare funktion i samhället eftersom den möter de stora framtidsutmaningarna. Det finns alla möjligheter för vuxenutbildningens aktörer att ta på sig en ledartröja för att möta dessa. Men det kräver ett stort mått av framsynthet och mod att våga ändra på gamla strukturer som framstår som allt trögare i förhållande till ett snabbt föränderligt arbetsliv. (19)

Migration

Flyktingkris

Konflikten i Syrien har utvecklats till 2000-talet största flyktingkris. Världen står inför en svår flyktingsituation till följd av konflikten i Syrien. Flera svårbedömda faktorer påverkar hur många asylsökande som kommer att söka sig till Sverige. Det är tre svårbedömda faktorer som starkt påverkar antalet asylsökande i Sverige framöver:

Den första faktorn är hur konfliktens utvecklas. Försämrade utsikter till att kunna återvända inom en snar framtid, instabiliteten i närområdet.

Den andra faktorn är uthålligheten av de förstärkta gränskontrollerna vid de yttre Schengen gränserna i södra Europa som skapar hinder för migranter att ta sig vidare till Europa och Sverige.

Den tredje faktorn är hur antalet asylsökande fördelar sig mellan länderna i EU. Sverige och Tyskland har sedan konfliktens utbrott varit de i särklass främsta mottagarländerna av asylsökande från Syrien i Europa.
(20)

Under år 2014 kom det cirka 81 000 asylsökande till Sverige. Prognosen över antalet asylsökande höjs. Siffrorna är osäkra men samhället behöver ha beredskap att ta emot mellan 80 000 och 105 000 asylsökande 2015.
(20) Hässleholms kommun kommer med all säkerhet även i fortsättningen att få sin beskärda del av detta.

Asylboendena i kommunen blir fler

Asylboendena i kommunen blir allt fler. Vid utgången av 2014 fanns 44 anläggningsboenden i kommunen och två tillfälliga boenden.

När en asylsökande som beviljats uppehållstillstånd flyttar från ett anläggningsboende till eget boende upprättar Arbetsförmedlingen en etableringsplan för personen som b.l.a. innehåller sfi-undervisning. De asylsökandes flytt till eget boende innebär därför att trycket på sfi-undervisningen ökar.

Fler elever i undervisning än någonsin tidigare

Hässleholms kommun har fler elever än någonsin i undervisningen på sfi och även på grundvux. Det ökade antalet elever på sfi innebär på sikt att fler elever även ska läsa på grundvux eftersom majoriteten av de som läst på sfi fortsätter att läsa på grundvux. De flesta av dessa elever läser svenska som andraspråk.

Det finns fler sökande i kön till kommunens sfi-utbildning än det finns kapacitet att ta emot. Men enligt skollagen ska elever med upprättad etableringsplan börja med sfi-utbildningen inom en månad från anmälningdagen. Skolagen sätter på detta sätt en stor press på kommunen att bygga ut sfi-undervisningen och grundvux.

Andelen sökande med upprättad etableringsplan ökar stadigt. Vid utgången av 2014 tillhörde över hälften av de sökande till sfi denna kategori. Den växande kön av sökande som har upprättad etableringsplan gör att verksamheten inte kan leva upp till skollagens bestämmelser om kursstart inom en månad efter anmälan.

Elever med upprättad etableringsplan som inte kommer in på sfi inom en månad efter ansökningsdagen riskerar att hamna i det s.k. ”glappet”, vilket innebär att kommunen inte får pengar av Migrationsverket för dessa sökande. Kommunen tvingas då betala ut försörjningsstöd för att de ska klara sitt uppehälle tills de kommer in på sfi. Andra som söker sfi-utbildning t.ex. de som är självförsörjande ska påbörja sfi-utbildning inom tre månader efter att rätt till utbildning i svenska för invandrare inträtt. Det blir nödvändigt att frysa intaget för dessa elever och prioritera elever med upprättad etableringsplan.

Analfabeter och lågutbildade ökar i andel

Andelen analfabeter och lågutbildade har ökat markant inom sfi-utbildningen. Mer än hälften av eleverna på sfi har låg utbildning eller saknar utbildning helt. De kommer att tillbringa länge tid i sfi-utbildningen än vad som är normalt och på så sätt blockera för nyintagningar. Riktvärdet för undervisningens omfattning som enligt förordningen om sfi är 525 timmar kommer inte att kunna hållas för dessa elever.

Ohälsoproblematik

Många elever som kommer från krigszoner i mellanöstern och framförallt från Syrien har en ohälsoproblematik. De behöver individuella insatser innan de kan börja sfi-utbildningen, för att en lyckad integration ska bli möjlig. Detta är ytterligare en uppgift som faller på kommunens lott.

Litteraturförteckning

1. *Skånes befolkningsprognos år 2013-2022*. u.o. : Region Skåne.
2. *Skåneanalysen januari 2012*. u.o. : Region Skåne.
3. *Utbildnings- och arbetsmarknadsprognos för Skåne - med sikte på 2020*. u.o. : Region Skåne.
4. Framgångsrik generationsväxling. *Nyhetsbrev 2009:3*. u.o. : Kairos Future, 2009.
5. Europa 2020 - EU:s gemensamma tillväxt- och sysselsättningsstrategi. www.regeringen/. [Online]
6. *Så vill vi bo - Om svenska folkets boendevärderingar 2013*. u.o. : Kairos Future.
7. *Framtidens näringsliv - vilka krav ställer det på den fysiska planeringen?* . u.o. : Region Skåne. Avdelningen för regional utveckling, 2011.
8. *Skåne 2022 - Ekonomi och sysselsättning*. . u.o. : Region Skåne juni 2014.
9. ESS MAX IV i regionen-TITA. Ett regionalt samverkansprojekt för ökad tillväxt. www.esmax4tita.skane.com. [Online]
10. *Här finns Sveriges viktigaste jobb*. u.o. : Sveriges Kommuner och Landsting, 2011.
11. Konjunkturinstitutet. Analys av Kommunbarometern våren 2014. www.konj.se. [Online]
12. *Skånes kompetensförsörjning – vilka är morgondagens utmaningar?* u.o. : Region Skåne, 2010.
13. Skollag 2010:800 20 kap §§ 32-33. *Skollagen*.
14. Teknikcollege. www.teknikcollege.se. [Online] 2014.
15. *SOU 2013:76 Svenska för invandrare*.

16. Yttrande över Gymnasieingenjörsutbildning – Vidareutbildning i form av ett fjärde tekniskt år i gymnasieskolan (Ds 2013:53). u.o. : Myndigheten för yrkeshögskolan, 2013.
17. Regeringen. www.regeringen.se. [Online]
18. NITUS. www.nitus.se. *Nya Vägar - för flexibilitet i högre utbildning* . [Online]
19. *Framtidens vuxenutbildning - pressrapport 7 april 2013*. u.o. : Kairos Future.
20. Migrationsverket. www.migrationsverket.se. [Online]

Hässleholms kommun

Arbetsmarknad & kompetensutveckling
Stobygatan 5
281 39 Hässleholm
tel vx. +46 451 - 26 70 00
www.hassleholm.se